

Nihče — razen očeta — ne skuša spraviti dečka na pravo pot. Kakor hitro se pregreši, ga vržejo izpod strehe, kot da je mladostna lahkomišelnost že greh. Rad pritrdim pisatelju, da je to dejstvo resnično in to delo bi lahko postalo bridka satira na naše vzgojevalnice. Če pisatelj ni mislil tega in to odobrava, je delo izgubilo tudi na lepoti. Bilo mi je težko za Martinka, žal mi je bilo zanj. Usoda mu je bila zapisana: Pogubljen si! in ne zbriseš je, pa če bi bil Bog. Pri mladini bodo ti deloma lepi, plastični, mračni in preveč enostranski opisi Martinkove usode morda res vzbudili strah pred lahkomišelnostjo; jaz nisem imel tega občutka, nehoti sem bral satiro. Čisto gotovo bodo sledili otroci z zanimanjem vsebini povesti, ki je polna zanimivih prizorov, a z očmi bo preskočil mesta, kakor: »Čas si mora preganjati z delom ali z dobro knjigo, sicer pridejo grde, škodljive misli in njih dejanja, ki zamore vedrost duha in zaplode v telesu kali bolezni, usihanja in hiranja zdravih in nežnih telesnih sil in snovi. Mlada pljuča so silno dovzetna in občutljiva itd.« Teга ne morem zameriti pisatelju, saj to je posebna doba, cela šola v naši mladinski literaturi, ki se nas drži od njene zibelke do danes. Pomilujem pa otroke, ki jih zalezuje šola tudi tedaj, ko hočejo biti sami z lepoto, ki jim je podana v lepi knjigi. Kajti, da ta knjiga v našem mladinskem slovstvu ni pomembna, ne moremo trditi; nekatera poglavja so polna lepote, pisatelj pozna dušo in življenje malega dijaka dobro. — Ilustracije so čedne, dasi niso ilustrirani najvažnejši in hitri najlepši momenti v povesti. Najlepši sta zadnja slika in končna vinjeta.

France Bevk.

Edmond de Goncourt: **Dekle Eliza.** Preložil Pastuškin. V Ljubljani 1919. Izdala in založila Tiskovna zadruga.

Prepirati se o tem, ali je bilo potrebno, prevesti roman na slovensko, ali ne, je odveč. »Dekle Eliza« je za tistega, ki hoče študirati in zasledovati početje naturalistične šole, dobrodošla, zanj je lep literarno-historičen dokument. Treba je študirati naturalistično smer, iz katere je vzrastla vsa moderna umetnost, da najdeš in spoznaš veliko resnost in idealnost teh umetnikov, ki niso pisali zato, da bi pohujševali, ampak da bi zdravili. Neizmerne tragedije, ki je v romanu, navadni bralec ne bo občutil, ker ga bo zmotila formalna stran. Sicer pa knjiga itak ne bo postala popularna, ker je pretežka in ni ravno pisana tako, da bi vlekla. Poleg tega pa je tudi prevod nesimpatičen, ker se je Pastuškin držal Goncourtove dikcije, katera napravi v slovenščini jezik nelep in neroden. Pastuškin sicer opravičuje svoj prevod, vendar bi bil moral opustiti Goncourtovo dikcijo. Jezik prevoda je trd, robat, nekateri stavki so tako zverženi, da te naravnost zaboli.

Ivan Dornik.

Jugoslavija in njene meje. I. Koroška. Spisal Carantanus. Izdala in založila Pisarna za zasedeno ozemlje v Ljubljani. Tiskarna Makso Hrovatin. Str. 62.

Cela brošura razpada v dva dela. Prvi — tretjina — vsebuje zgodovinski pregled. V kratkih poglavjih nam poda avtor: naseljevanje Slovencev, prvi zgodovinski nastopi Slovencev, država Samova (nagiba se k stališču zgodovinarjev, ki jo razširjajo tudi na Karantanijo), meje samostojne Karantanije v 7. in 8. stoletju,

bavarska in frankovska nadoblast, pokristjanjenje in — germanizacija. Posebno povdarja vpade Slovencev v Istro in Italijo — in utemeljuje s tem zgodovinsko zahtevo po prikloplitvi beneških Slovencev. — Drugi del oriše današnje slovensko - nemško jezikovno mejo na Koroškem. Polovico tega dela sestavljajo tabele, ki kažejo vzroke, zakaj da se je jezikovna meja tako proti jugu premaknila; ti so namreč neverjetno zapostavljanje slovenskega elementa na Koroškem v srednjem šolstvu, pri političnih in državnih uradih, v justični službi — in slednjič spremembe v cerkvenih razmerah, čeprav je bilo tu — relativno — še najbolje. Zanimiv je tudi pregled uradnih ljudskih štetij (1880—1910) po občevalnem jeziku, kako se vsakokrat umetno zmanjša število Slovencev. Dodana sta še seznam slovstva za raziskavanje o razvoju slovensko - nemškega jezikovnega vprašanja na Koroškem in narodnostna karta Koroške po lastnem avtorjevem štetju l. 1910.

Slovenski Korotan. Sestavlil dr. Moravski. Izdalo in založilo Slovensko zgodovinsko društvo za Koroško. SHS. 1919. Natisnila tiskarna Družbe sv. Mohorja v Celovcu. Str. 84.

Knjižica, ki nosi moto: »Ave, Wilson, Sloveni Carantani morituri Te salutant!« razpravlja o istem predmetu, kakor preje imenovana »Koroška«, a obširneje in z drugo razdelitvijo snovi. Le nakratko obravnava zgodnjo zgodovino Karantanije in srednjeveško nemško kolonizacijo. Tem več prostora posveti delu moderne germanizacije in posameznim vzrokom nazadovanja Slovencev, posebej v zadnjih 70 letih, kakor n. pr.: utrkvistična šola — koroški unikum! — tujski promet, mešani zakoni, volilna geometrija — z enim edinim slovenskim poslancem — uradno ljudsko štetje po zloglasnem občevalnem jeziku, izseljevanje, boj za slovenščino v cerkvi i. dr. Tabele (ki napolnjujejo skoro polovico vsega spisa) predstavljajo narodne razmere: v župnijah, v ljudskih, meščanskih in srednjih šolah, pri dijaštvu, med političnim uradništvom, pri osebju železnic, pošte, sodnij itd. Nasilne izpremembe uradnega ljudskega štetja (namesto naravnega prirastka celo izguba pri Slovencih!) bodejo v oči. 300.000 Nemcev in 80.000 Slovencev navede ta-le uradna statistika, slovensko ljudsko štetje iz l. 1910 pa 250.000 Nemcev in 130.000 Slovencev. — Vse skupaj jasno predočuje, kako je moglo in m o r a l o priti do današnjih žalostnih razmer in kako je vodila dolgotrajna zapuščenost do narodne nezavednosti. — Tej temni sliki nasproti pa kaže kratek historično-kulturni osnutek živahno življenje, ki je nekaj plapolalo v slovenski Karantaniji: ustoličenje koroških vojvod na Gosposvetem polju, dvor Sponheimcev s slovenskim občevalnim jezikom in slične stvari; v moderni dobi od l. 1848 naprej pa našteje precejšnjo vrsto kulturnih delavcev (Einspieler, Janežič i. dr.) in slovenska društva, posebej v Celovcu. Obe knjigi služita istemu namenu, kličeta namreč: »Meja še ni definitivno začrtana, še ni prepozno — rešite slovenski Korotan!«

Dr. M. P.

Antonija Kassowitz-Cvijić: Vatroslav Lisinski u kolu Ilira. O 100. obljetnici njegova rođenja 8. srpnja 1919 izdala i nagradila iz zaklade grofa Ivana N. Draškovića za godinu 1917. Matica Hrvatska. Zagreb 1919. Tisak Hrvatskog štamparskog zavoda D. D.

Matici Hrvatski je treba le čestitati, da je izdala to krasno knjigo, še preje pa izraziti toplo priznanje gospe pisateljici, vnukinji velikega glasbenika ilirskega, da nam je s tako večjim peresom, v tako bogatem, nam Slovencem s tako prijetnimi pristnimi kajkavizmi posutem jeziku, pričarala pred oči postanek, razvoj, vrhunec in tragični zaton prekrasne ilirske dobe. Lisinski je v tej knjigi le nekako središče, — pa še to ne vedno —, okrog katerega se grupira celo pestro ilirsko kolo: Jelačić, Preradović, Vraz, grof Drašković, Rakovac, Dimitrija Demeter, Babukić, Gaj, Ljvadić, Farkaš-Vukotinović, Trnski, Štriga, Stoos in drugi. Literarno-kulturni znanstveniki in specialisti naj ločijo v tej knjigi resnico od poezije, podmene od dejstev, to je njihov opravek: nestrokovnjakom, ki želijo spoznati preteklost, da bi vedeli pravilno oceniti sedanjo razburjeno in nehvaležno generacijo, obenem pa uganiti zvezde bodočnosti, bo ta knjiga prava zakladnica, kjer se bodo seznanjali na umetniški način — skoraj bi rekel, v obliki nekakega romana — s starimi Iliri prejšnjega stoletja, z ljudmi krepke volje, polnimi požrtvovalnosti, ki se niso strašili nobenih ovir, ki so pa vendar premalo realno pretehtavali posamezne svoje ukrepe, pa tudi premalo globoko kopali fundamente za v mislih tako lepo ilirsko stavbo. Njihova plemenita navdušenost in požrtvovalnost naj bi nam bila vzor, njihove napake pa opomin za bodočnost. Iz te knjige spoznamo Slovenci, da smo dali Hrvatom dva velika Ilira; pri nas se omenja namreč samo Stanko Vraz, če ne vzamemo v poštev drugih Ilirov, ki so ostali doma in se »poslovenili...« Tudi Vatroslav Lisinski je bil iz slovenske rodbine Fux, ki je imela svoje posestvo v bližini Novega mesta ob Krki. Ena loza te rodbine se je preselila v Zagreb in v tej rodbini se je rodil Ignacij Fux, ki se je v dobi ilirskega vzhajanja pod vplivom svojega prijatelja Štrige prekrstil v Vatroslava Lisinskega, kar si je dal pozneje na podlagi tozadevne prošnje tudi uradno potrditi.

Lisinski se je popolnoma posvetil umetnosti, in sicer glasbi. Vplival je nanj poleg drugih neumorni propagator ilirske glasbe, pozneje operni pevec, Štriga, pa tudi Stanko Vraz, ki se nam v tej knjigi kaže kot finočuteč kritik in esteta, — tudi v muziki... Toda domovina za Lisinskega ni imela koščka kruha, ne takrat, ko bi mu ga bila lahko odrezala, kaj šele pozneje, ko so Bachovi huzarji nesrečno Hrvatsko, ki je šla l. 1848 Dunaju na led, pritiskali ob tla in dušili na našem jugu vsako svobodo. Tako je Lisinski, pozabljen skoro od nehvaležnih sodobnikov, umrl 31. maja 1854. Njegovo opero »Porin« so izvajali prvič šele l. 1897 pod intendantom Miletićem v režiji Nikole pl. Faller-ja.

Ta žalostna usoda Lisinskega se vije kot rdeča nit preko cele knjige; semintja nas obide toplo sočutje do nesrečnega Lisinskega, drugič pa zopet srd na takratne odločilne kroge, ki so odličnega kulturnega delavca tako sramotno pustili na cesti. Ista čuvstva nam vzbujata tudi kratka, predvsem hrvatski inteligenci namenjena enodejanka znanega pisatelja, z naslovom:

Milan Ogrizović: »Nepoznat«. Slika iz prošlog vijeka u jednom činu. Prigodom 100-godišnjice rođenja Vatroslava Lisinskega. — Tisak i naklada St. Kugli. Knjižara Hrvatskog sveučilišta i Jugoslavenske akademije, Zagreb.

Uprizarjati in s pridom uživati bo mogla to lepo umetniško delce Ogrizovićevo predvsem inteligenca. Najboljši komentar tej enodejanki je pa zgoraj obravnana knjiga gospe Antonije Kassowitz-Cvijić.

Ivan Mazovec.

Ilija Jakovljević: **Studije in fejtoni.** Ilija Jakovljević je samozavesten nezadovoljnež, revolucionar in oster opazovalec. Že samo to ga usposablja za kritika. Za slovensko uho je njegov slog sicer presladak, toda živahen, bogat, načitan in slikovit. Odklanja vsako kimajočo kritiko, in kdor pozna hrvatsko žurnalistiko, se razveseli ob brezobzirni, razglablajoči besedi Ilije Jakovljevića. Vse to je res, toda ob resni literaturi se človek vendar vprašuje, zakaj je Ilija zbral te izrezke iz dnevnega časopisja. Brošura sicer opozarja na književne smeri v mladi Hrvatski in avtor sam se mora šteti med najjačje borbe za novi izraz, toda drži se je žurnalistični prah in marsikaj hvali, kar ni hvale vredno, le njegovi ostri, izbrani napadi so opravičeni in vzgled dnevne literarne polemike. *Narte Velikonja.*

»Revue Yougoslave«; izdaja »La Ligue des Universitaires Serbo-Croato-Slovenes«, Paris, 60, Rue des Ecoles. Glavni urednik A. Arnavtović. Izhaja dvakrat na mesec (dosedaj v dvojnih številkah). Naročnina stane letno 30 fr; polletno 18 fr; četrtletno 9 fr. — Naše poročilo se opira na 10 prvih številke te revije. — V uvodnih besedah poudarja »Liga« žalostno dejstvo, da nas do velike vojne naši današnji zavezniki niso skoro nič poznali iz lastne skušnje, ampak so svojo sodbo o nas črpali pretežno iz nemških, avstrijskih in madjarskih virov. Tudi vojska ni temu zlu skoro prav nič odpomogla, tako da obstoja še vedno v obilni meri. Da v tem pogledu položaj zboljša, se je odločila »Liga« za hvalevredno podjetje, ki nosi naslov »Revue Yougoslave«. Pa ne samo ta cilj si stavi novo podjetje, ampak tudi ustvaritev stalnih umstvenih stikov med Jugoslovani in Francozi; v to svrhu je povabila za sotrudnike celo vrsto znanih francoskih prijateljev Jugoslovanov. Glavni sotrudniki so med Jugoslovani: A. Arnavtović (urednik), Aleks. Belić, vseuč. prof. v Belgradu, I. Ratimirović, Miloje Milojević, s posameznimi članki so zastopani naši mirovni delegati in diplomati n. pr. Jos. Smodlaka, Ante Trumbić, Ivan Žolger, M. Spalajković in kn. L. Vojnović itd. Tudi Francozov deluje več, posebno Ernest Denis, prof. na Sorboni, Emile Haumant, prof. na Sorboni, in Jean Brunhes, prof. du Collège de France, i. dr. — Vsebinska revije obsega večinoma članke informativnega značaja iz vseh mogočih panog tvarne in duhovne kulture Jugoslovanstva. Priobčenih je v francoski prestavi več srbohrvaških narodnih pesmi ter umetnih v prvi vrsti srbskih, pa tudi hrvaških in slovenskih pesnikov. V drugem aktualnem delu prinaša revija vse mogoče zapiske in preglede počenši od politike, preko gospodarstva in nacionalnih vprašanj do glasbe, gledališča, slovstva in upodabljalne umetnosti. Ta del je pravzaprav najzanimivejši in najbogatejši cele revije, v primeri s prvim, kjer prevladuje sem in tje gladkostilizirana fraza oficialnega značaja, je ta del strogo stvarjen in aktualen. Razume se, da med članki prevladuje vsebinska tičoča se važnih zunanjepolitičnih vprašanj in vprašanj, ki so ravno na dnevnem redu mi-